

Yttrandefrihetskommittén

Ju 2003:04

Göran Lambertz, ordförande

Integritetsskydd – nytt förslag till lagtext och författningskommentar

Inledning

Senast kommittén diskuterade integritetsskyddsfrågan var på tvådagars-sammanträdet i juni, dessförinnan var det den 16 mars. Vid tvådagars-sammanträdet beslöts att sekretariatet skulle få i uppdrag att sätta ihop ett nytt förslag till lagtext på basis av framför allt alternativ 1 i PM 81. Det ska vara en lagtext som är *generellt verkande utan exempel* men som har ett smalare tillämpningsområde än ”grovt kränker någon annans privatliv utan att det är försvarligt”.

Vi har konstaterat att vi har ett i stort sett tillräckligt underlag för att ta ställning till frågan om en integritetsskyddsbestämmelse. Den viktigaste frågan är naturligtvis om vi över huvud taget ska föreslå en sådan bestämmelse. Diskussionen om den här promemorian – liksom diskussionen om PM 81 – tänks därför handla om hur en bestämmelse bör se ut under förutsättning att vi över huvud taget ska föreslå någon.

När det gäller promemorior om integritetsskyddsfrågan kan hänvisas till – förutom PM 81 – Martins PM 55, 56 och 72, Nils PM 65 och 69 och mina PM 63, 68 och 71.

Det ska noteras att vi i vårt yttrande över förslaget till fotograferingsförbud framhöll att det fanns skäl för regeringen att avvakta kommitténs arbete med integritetsskyddsfrågan.

I den här promemorian presenteras alltså en enda möjlig lagtext. Därtill finns en skiss till författningskommentar, som i stora delar motsvarar den som finns i PM 62 men med en del skärpningar och tillägg i förhållande till den. Författningskommentaren behöver sannolikt förses med bl.a. ytterligare några exempel.

Författningsförslag

1 Förslag till [bestämmelse i en ny yttrandefrihetsgrundlag]

Härigenom föreskrivs ...

7 kap. Om yttrandefrihetsbrott

Gärningar som utgör yttrandefrihetsbrott

2 § Med beaktande av yttrandefrihetens ändamål att säkra ett fritt meningsutbyte, en allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande ska som yttrandefrihetsbrott anses följande gärningar, om de begås i massmedier och är straffbara enligt lag:

...

16. [*kränkning av privatlivet*] [*integritetskränkning*], varigenom någon synnerligen allvarligt i förödmjukande eller djupt sårande former kränker någons privatliv utan att det är försvarligt;

...

Denna lag träder i kraft [samtidigt som övriga grundlagsändringar].

2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att det i brottsbalken ska införas en ny paragraf, 5 kap. 3 a §, av följande lydelse.

5 kap.

3 a §

Den som synnerligen allvarligt i förödmjukande eller djupt sårande former kränker någons privatliv döms för [*kränkning av privatlivet*] [*integritetskränkning*] till böter eller fängelse i högst sex månader.

En kränkning enligt första stycket är inte brottslig om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig.

Denna lag träder i kraft [samtidigt som bestämmelsen ovan].

Författningskommentar

Förslaget till [bestämmelse i en ny yttrandefrihetsgrundlag]

7 kap.

2 §

...

16. [*kränkning av privatlivet*] [*integritetskränkning*], varigenom någon synnerligen allvarligt i förödmjukande eller djupt sårande former kränker någons privatliv utan att det är försvarligt;

I punkt 16 finns en ny straffbestämmelse avseende *kränkning av privatlivet*. Den motsvaras av en ny bestämmelse i 5 kap. 3 a § brottsbalken. Här hänvisas i största delarna till författningskommentaren till den bestämmelsen. Avsikten är att bestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen ska tolkas och tillämpas på väsentligen samma sätt som bestämmelsen i brottsbalken.

Vid tillämpningen av straffbestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen måste dock särskild hänsyn tas till yttrandefriheten. Detta framgår uttryckligen av den s.k. instruktionen i [1 kap. 10 §], där det sägs att den som ska döma över missbruk av yttrandefriheten eller på annat sätt vaka över att grundlagen efterlevs ”bör betänka att yttrandefriheten är en grundval för ett fritt samhällsskick, se mer till syftet än till framställningssättet och vid tveksamhet hellre fria än fälla”.

Instruktionen innebär att yttrandefriheten och dess betydelse måste beaktas när straffbestämmelsen i grundlagen ska tolkas och tillämpas. I vissa särskilda fall innebär detta att ett handlande som bedöms straffbart enligt brottsbalken går fritt vid en bedömning enligt yttrandefrihetsgrundlagen. Ett exempel kan vara att en kränkande uppgift om ett statsråds kärleksförhållanden eller om dennes handlingar under inflytande av psykisk sjukdom är tillåten att lämna i ett grundlagsskyddat medium men under vissa omständigheter möjligen straffbar på en blogg som saknar ansvarig utgivare.

Straffbestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen omfattar självfallet bara yttranden, och sådana yttranden som omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen, medan bestämmelsen i brottsbalken omfattar alla slags synnerligen allvarliga kränkningar i förödmjukande eller djupt sårande former som inte är försvarliga.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

5 kap.

3 a §

Den som synnerligen allvarligt kränker någons privatliv i förödmjukande eller djupt sårande former döms för [*kränkning av privatlivet*] [*integritetskränkning*] till böter eller fängelse i högst sex månader.

En kränkning enligt första stycket är inte brottslig om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig.

I 5 kap. 3 a § införs en ny bestämmelse som straffbelägger vissa synnerligen allvarliga kränkningar av privatlivet, nämligen sådana som sker i förödmjukande eller djupt sårande former. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 7 kap. 2 § 16 yttrandefrihetsgrundlagen. Bestämmelsen i brottsbalken har dock ett betydligt mer omfattande tillämpningsområde och inrymmer alla slags synnerligen allvarliga kränkningar i de angivna formerna som inte är försvarliga, sålunda inte bara – som i yttrandefrihetsgrundlagen – kränkande yttranden.

I *första stycket* finns de grundläggande brottsrekvisiten. Brottet kränkning av privatlivet förutsätter sålunda att någon *kränks*, att kränkningen är *synnerligen allvarlig*, att det sker *i förödmjukande eller djupt sårande former* och att den avser *någons privatliv*.

Med en *kränkning* avses en handling, ett yttrande eller något annat dylikt som i objektiv mening kränker den som handlingen riktas mot, normalt genom att det sårar eller förödmjukar denne. Det är inte fråga om någon kränkning i bestämmelsens mening om det som sker är exempelvis en tillrättavisning, undervisning eller information; det gäller även om det sker i överlägsna eller nonchalanta ordalag. Detsamma gäller normalt när någon utsätts för t.ex. ett skämt, retsamheter eller kritik.

Sådana företeelser får dock anses innebära kränkningar om de innehåller särskilt sårande inslag. Det avgörande är om handlingen eller yttrandet objektivt sett är att uppfatta som kränkande, sålunda inte i vad mån den som utsätts själv känner sig kränkt.

Oftast får rekvisitet "kränker" *inte någon självständig betydelse*. Det beror på att endast synnerligen allvarliga kränkningar är brottsliga, därtill bara sådana som sker i förödmjukande eller djupt sårande former och att det är dessa krav som i praktiken så gott som alltid kommer att bli avgörande för om ett brott ska anses föreligga.

Avsikten är att en kränkning ska kunna anses *synnerligen allvarlig* enbart om den är ägnad att i utomordentligt hög grad skada, såra, förödmjuka eller genera den som utsätts. I princip ska därvid bedömningen ske utifrån objektiva kriterier, men viss betydelse kan också tillmätas den omständigheten att den som kränker är medveten om den kränktes känslighet. Normalt sett torde en kränkning få anses synnerligen allvarlig exempelvis när nakenbilder på en person mot dennes vilja sprids på Internet, när någon mobbas på ett mycket allvarligt och långvarigt sätt, när mycket närgångna bilder på mördade barn sprids och när avslöjande och förnedrande förhör med ett barn om sexuella övergrepp publiceras. Däremot är det inte någon synnerligen allvarlig kränkning exempelvis om det sprids elakheter om någon vid enstaka tillfällen, om privata men inte påtagligt känsliga bilder läggs ut på Internet eller om någon jagas intensivt med frågor. Var gränsen närmare bestämt ska dras får avgöras i rättstillämpningen utifrån en bedömning av hur kränkningen ter sig i det enskilda fallet.

Huruvida en kränkning är synnerligen allvarlig eller inte kan bero på vem det är som utsätts. En offentlig person får sålunda stå ut med betydligt mer än en vanlig privatperson. Särskilt personer med mycket stort inflytande i samhället eller som annars är mycket kända får normalt finna sig i en hårdhänt bevakning med exempelvis avslöjanden som för personen kan kännas både förödmjukande och generande. Det är endast un-

dantagsvis som kränkningar riktade mot sådana personer kan vara att bedöma som synnerligen allvarliga i bestämmelsens mening.

Endast kränkningar som sker *i förödmjukande eller djupt sårande former* är straffbara. Denna begränsning i det straffbara området har tagits in i bestämmelsen för att tydliggöra vilket slags kränkningar det ska handla om. Det ska stå alldeles klart att kriminaliseringen exempelvis inte omfattar mycket hårdhänt kritik. Att den kan bli förödmjukande för den angripne på grund av hur denne kommer att framstå genom kritiken saknar betydelse. Inte heller omfattar kriminaliseringen sådana integritetsintrång som i och för sig avslöjar förhållanden som den som utsätts absolut inte vill ska bli kända men som ändå inte träffar vederbörande på ett sådant sätt att det för en objektiv betraktare ter sig förödmjukande eller djupt sårande. Exempel kan vara bilder som avslöjar att en känd person har ett förhållande utanför äktenskapet eller i det fördolda uttrycker åsikter som på ett uppseendeväckande sätt strider mot det som han eller hon säger offentligt. Sådana avslöjanden kan för övrigt inte heller anses synnerligen allvarliga. Det är viktigt att framhålla att bedömningen av kränkningens karaktär ska ske utifrån en objektiv prövning, inte utifrån hur den som har utsatts säger sig ha upplevt kränkningen.

För att vara brottslig ska kränkningen till sist avse en persons *privatliv*. Kränkningar som avser yrkeslivet, föreningsengagemang, idrottsutövning m.m. omfattas sålunda inte. Gränserna för vad som i detta sammanhang ska anses röra privatlivet får läggas fast i rättstillämpningen.

Vid bedömningen av vad som är en straffbar kränkning ska hänsyn tas till Europadomstolens tillämpning av artikel 8 i Europakonventionen om skydd för privatlivet. En förödmjukande eller djupt sårande kränkning som föranleder skadeståndsansvar för staten om den inte kan beivras bör normalt anses synnerligen allvarlig enligt bestämmelsen och sålunda straffbar.

Kränkningar som utgör förtal (BrB 5 kap. 1 §) eller förolämpning (5 kap. 3 §) ska inte samtidigt straffas enligt 5 kap. 3 a §. Huruvida det i ett enskilt fall ska dömas för det ena eller andra får avgöras enligt all-

männa principer om brottskonkurrens. Det innebär att den skyldige normalt straffas enligt den bestämmelse som medför den strängaste bedömningen av handlandet.¹

Straffet för det nya brottet är böter eller fängelse i högst sex månader. Det kan nämnas att det för förtal och förolämpning kan dömas till böter enbart, medan det för grovt förtal är föreskrivet böter eller fängelse i högst två år. Det har bedömts att brottsliga kränkningar enligt 3 a § ibland kan vara så allvarliga att det är motiverat med fängelse i straffskalan.

Enligt *andra stycket* är en synnerligen allvarlig kränkning enligt första stycket inte straffbar om den med hänsyn till omständigheterna var försvarlig. Härmed avses framför allt sådana fall där påtagligt kränkande uppgifter publiceras om en person som är mycket känd eller har ett omfattande ansvar och därför utgör ett föredöme eller en förebild för många eller av annan anledning är omgiven av ett stort allmänt intresse. Det är givet att uppgifter om kända och inflytelserika personer ofta har betydligt större allmänintresse än uppgifter om vanliga privatpersoner. I försvarlighetsrekvisitet ligger sålunda i princip att den synnerligen allvarliga kränkningen ska vara motiverad av ett allmänintresse kring personen i fråga.

Myndigheter och domstolar torde böra ta hänsyn till den omständigheten att det rör sig om en straffbestämmelse med relativt oklara konturer. Fällande dom bör komma i fråga bara i klara fall.

¹ Detta behöver kollas med någon som behärskar den straffrättsliga konkurrensläran.